**- Araştırma Makalesi -**

# [H] İHRACAT BEDELLERİNİN TÜRKİYE'YE GETİRİLMESİ ZORUNLULUĞU VE BU ZORUNLULUĞA UYULMAMASININ YAPTIRIMI[*]

*(OBLIGATION TO BRING EXPORT PROCEEDS TO TURKEY AND SANCTIONS FOR NON-COMPLIANCE WITH THIS OBLIGATION)*

**Prof. Dr. Nuray EKŞİ[**]**

**ÖZ**

İhracat bedellerinin Türkiye'ye getirilmesi zorunluluğu, 2008 yılında kaldırılmıştı. Ancak yaşanan döviz sıkıntısı üzerine 31 Aralık 2019 tarihinde ihracat bedellerinin Türkiye'ye getirilmesi yeniden zorunlu hale getirilmiştir. İhracat bedellerinin belirli usul ve esaslar çerçevesinde getirilmesi için yasal düzenlemelerde değişiklik yapılmıştır. Çalışmamızda ihracat bedellerinin Türkiye'ye getirilmesine ilişkin usul ve esaslar incelenecektir. Ardından, ihracat bedellerinin Türkiye'ye getirilmemesi halinde uygulanacak olan yaptırımlar üzerinde durulacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** İhracat Bedellerinin Türkiye'ye Getirilmesi, İhracat Bedellerinin Getirilmesi Süresi, İhracat Bedellerinin Getirilmesine Engel Haller, İhracat Hesaplarının Kapatılması, Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu

---

[H] Hakem denetiminden geçmiştir.

[*] Bu makale 18.02.2023 tarihinde Yayınevimize ulaşmış olup, 22.03.2023 tarihinde birinci hakem; 26.03.2023 tarihinde ikinci hakem onayından geçmiştir.

[**] Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, nurayeksi@gmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-9713-777X

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Bu makaleye atıf için; EKŞİ, Nuray, "İhracat Bedellerinin Türkiye'ye Getirilmesi Zorunluluğu ve Bu Zorunluluğa Uyulmamasının Yaptırımı", REGESTA, Cilt: 8, Sayı: 1, 2023, s. 3-18.

***ABSTRACT***

*The obligation to bring export values to Turkey was abolished in 2008. However, on 31 December 2019, it became again mandatory to bring the export values to Turkey due to the currency shortage. In this regard, amendments have been made in the legal regulations to set out the framework of certain procedures and principles of bringing export values. This study will firstly explain the procedures and principles regarding bringing the export values to Turkey. Then, the sanctions to be applied to those who do not bring their export values to Turkey will be discussed.*

***Keywords:*** *Bringing the Value of Exports into Turkey, Time Limit for Bringing of Export Vales, Reasons Preventing Brining Exports Values, Close of Export Account, Law on the Protection of the Value of the Turkish Currency*

***

## I. İhracat Bedellerinin Türkiye'ye Getirilmesine İlişkin Mevzuat

2008 yılında ihracat bedellerinin takibi ve Türkiye'ye getirilmesi sistemine son verilmişti[1]. Ancak 31 Aralık 2019 tarihinden itibaren ihracat bedellerinin Türkiye'ye getirilmesi sistemine geri dönülmüştür[2]. Böylece yaklaşık onbir yıllık bir aradan sonra devlet yeniden ihracat

[1] 2008 yılı öncesi ve 31 Aralık 2019 tarihine kadar olan süreç hakkında bkz. Mustafa Doğan, 'İhracat Yönünden Kambiyo Mevzuatı' (1982) 2 (2) Erciyes Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 1982, 103-112; Nuray Ekşi, 'Devletin İhracat Bedellerinin Yurda Getirilmesine Müdahalesi ve Bu Müdahalenin İhracatçı Açısından Doğurduğu Cezai Sonuçlar' in İlhan Ulusan and Bahri Öztürk (eds), İstanbul Kültür Üniversitesi'nin Kuruluşunun 10. Yılı Münasebetiyle İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve İstanbul Barosu İşbirliğiyle Düzenlenen Kamu Hukuku Özel Hukuk ve Ceza Hukuku Alanlarında Kamunun Önderliği ve Bireysel Özerklik Sempozyumumu (Seçkin 2009) 223-236; Nuray Ekşi, 'State's Intervention in Bringing the Export Value into the Country and Criminal Consequences of This Intervention for the Exporters' (2007) 6 (1) İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 17-23

[2] Ayrıntılı bilgi için bkz. Nuray Ekşi, 'İhracat Bedellerinin Türkiye'ye Getirilmesi ve Getirilmemesi Hainde Uygulanacak Yaptırımlar' (2019) 17 (193) Legal Hukuk Dergisi 33-52

hesaplarını tekrar denetlemeye başlamıştır[3]. İhracat bedellerinin hangi ülkelerin parası üzerinden Türkiye'ye getirileceği, nasıl getirileceği, getirilen bedellerin TCMB veya bankalara satılmasının zorunlu olup olmadığı ve ihracat bedelini Türkiye'ye getirmeyenler hakkında uygulanacak olan yaptırımlara ilişkin temel olarak dört düzenleme bulunmaktadır. Bu düzenlemeler şunlardır:

(1)1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun,

(2)Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar,

(3)Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ (İhracat Bedelleri Hakkında Tebliğ No: 2018-32/48),

(4)Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İhracat Genelgesi.

1930 yılında yürürlüğe giren 1567 sayılı *Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun*'un[4] 1. maddesi, Bakanlar Kurulu'na yetki veren bir maddedir[5]. Bu madde uyarınca kambiyo, nukut, esham, tahvilat alım ve satımı; bunların yanı sıra kıymetli madenler ve kıymetli taşlarla bunlardan mamul veya bunları içeren her nevi eşya ve kıymetlerin, ticari senetlerle ödeme işlemi yapmaya yarayan her türlü vasıta ve vesikaların Türkiye'den ihracı veya Türkiye'ye ithalini düzenleme ve sınırlamaya; Türk parasının kıymetinin korunması için kararlar almaya Bakanlar Kurulu yetkilidir. 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı sistemine geçilmesi üzerine bu maddedeki "Bakanlar Kurulu" ibaresinin yerini, "Cumhurbaşkanı" ibaresi almıştır. Cumhurbaşkanı tarafından 1930 yılından beri 1567 sayılı Kanun'un 1. maddesine istinaden 32 karar alınmıştır. Her bir karar, önceki kararı ya yürürlükten kaldırmış veya değişiklik ya da ekleme yapmıştır. Kısaca "32 sayılı Karar" olarak anılacak olan *Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar*[6], 1989 yılında yürürlüğe girmiştir. 1989 yılından beri 32 sayılı kararda çok sayıda değişiklik yapılmıştır.

---

[3] Muharrem Samur, 'İhracat Bedelinin Yurda Getirilmesinde Türk Kambiyo Mevzuatındaki Değişikliklerin Dış Ticaret İşletmelerine Etkileri' (2022) 2 (2) İstanbul Esenyurt Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi 118

[4] RG 25.2.1930/1433

[5] 1567 sayılı Kanun'un hazırlanmasına etki eden nedenler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Nuray Ekşi, Kambiyo Mevzuatında İthalat/İhracat Hesapları ve Bu Hesapların Kapatılmamasına İlişkin Suçlar (3rd edn, Beta 2005) 4-8; Nuray Ekşi, Milletlerarası Ticaret Hukuku (4th edn, Beta 2020) 236-240

[6] RG 11.8.1989/20249

32 sayılı Karar'da ihracat ve ithalat bedellerine ilişkin iki madde yer almaktadır. Bu maddeler, 8. madde ile 9. maddedir. 32 sayılı Karar'ın 8. maddesine göre ihracat bedellerinin tasarrufu serbesttir. **Hazine ve Maliye Bakanlığı, ihtiyaç duyulması halinde ihracat bedellerinin yurda getirilmesine ilişkin düzenleme yapmaya yetkilidir.** 32 sayılı Karar'ın 8. maddesinde ihracat bedellerinde tasarruf serbest bırakılmışsa da bunun istisnası da getirilmiş, Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın ihracat hesaplarının serbest bırakılması kuralına istisna getirebileceği ifade edilmiştir. 32 sayılı Karar'ın 9. maddesi uyarınca ithalat ve transit ticaret işlemlerine ilişkin yurt dışına döviz ve Türk Lirası transferi bankalarca yapılır.

32 sayılı Kararın 8. maddesi, sadece ana kuralı ve bu kurala Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından istisna getirilebileceğini öngörmektedir. Eğer Hazine ve Maliye Bakanlığı, 32 sayılı Karar'ın 8. maddesine istinaden herhangi bir düzenleme yapmazsa, o zaman ihracatçılar ihracat bedelini Türkiye'ye getirdikten sonra döviz olarak tutabilecek veya kendi isteklerine bağlı olarak Türk Lirası'na dönüştürebileceklerdir. Hatta ihracat bedellerini Türkiye'ye getirmeksizin yurt dışında tasarruf edebileceklerdir. İhracat bedellerine serbestçe tasarruf edilmesi kuralına özellikle Türkiye'nin dövize ihtiyacı olan dönemlerde Hazine ve Maliye Bakanlığı istisnalar getirmektedir. Hazine ve Maliye Bakanlığı, çıkardığı tebliğlerle ihracat bedellerinin Türkiye'ye getirilmesini zorunlu kılabilmekte; üstelik Türkiye'ye döviz olarak getirilen ihracat bedellerinin kısmen veya tamamen Türk Lirası'na dönüştürülmesini zorunlu kılmaktadır.

**Hazine ve Maliye Bakanlığı,** *Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin (İhracat Bedelleri Hakkında)* ***2018-32/48 Sayılı Tebliği*** **hazırlamıştır[7]. 2018-32/48 sayılı Tebliğ,** ihracat bedellerinin yurda getirilmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir (md. 1) ve **32 sayılı Karar'ın 8. maddesine istinaden hazırlanmıştır (md. 2)**. 2008 yılından itibaren 31 Aralık 2019 tarihine kadar Devlet, ihracat ve ithalat hesaplarının takibini yapmıyordu. Fakat 31 Aralık 2019

[7] Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ (İhracat Bedelleri Hakkında) (Tebliğ No: 2018-32/48) RG 4.9.2018/30525

tarihinde 2018-32/48 sayılı Tebliğ'de değişiklik[8] yaparak ihracat ve ithalat hesaplarının takibini yapmaya başlamıştır. Her ne kadar Tebliğ'in sayısı 2018-32/48 ise de ihracat hesaplarının takibi, bu tebliğde 31 Aralık 2019 tarihinde değişiklik yapan 2019-32/56 sayılı Tebliğ ile gerçekleştiğinden ihracat hesaplarının Türkiye'ye getirilmesi zorunluluğu 31 Aralık 2019 tarihinden itibaren başlamıştır.

2018-32/48 sayılı Tebliğ'in "yetki" başlıklı 11. maddesinde **Hazine ve Maliye Bakanlığı'na oldukça geniş takdir yetkisi tanınmıştır. Bu madde uyarınca Hazine ve Maliye Bakanlığı**; döviz getirme sürelerini uzatmaya, döviz getirme zorunluluğunu kısmen veya tamamen kaldırmaya da yetkilidir. Ancak hangi gerekçeyle **Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın** döviz getirme sürelerini uzatacağına; döviz getirme zorunluluğunu kısmen veya tamamen kaldıracağına ilişkin bir düzenlemenin Tebliğ'de yer almaması keyfi işlem yapılmasına veya ihracatçılar arasında ayrım yapılmasına sebep olabilir.

*TCMB İhracat Genelgesi*'nin[9] "İhracat Bedellerinin Merkez Bankasına Satışı" başlıklı ek 1. maddesi şöyledir: *"Bu maddenin yürürlük tarihinden itibaren İBKB'ye[10] veya DAB'a[11] bağlanan ihracat bedellerinin en az %40'ı İBKB'yi veya DAB'ı düzenleyen bankaya satılır. Bu bedeller bankaca, Merkez Bankası tarafından ilan edilen ve işlem günü için geçerli döviz alış kuru üzerinden aynı gün Merkez Bankasına satılır ve Merkez Bankası'nın banka nezdindeki hesabına aktarılır. Söz konusu tutarın tam karşılığı banka tarafından ihracatçıya Türk parası olarak*

[8] Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ (İhracat Bedelleri Hakkında) (Tebliğ No: 2018-32/48)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (No: 2019-32/56) RG 31.12.2019/30995 5. Mükerrer

[9] TCMB İhracat Genelgesi, 16.1.2020 tarihli olmakla beraber Genelde de bu tarihten sonra da bazı değişiklikler yapılmıştır. TCMB İhracat Genelgesi için bkz. <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/e90670f7-fc2e-453c-acd3-88098334b484/%C4%B0hracat+Genelgesi.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-e90670f7-fc2e-453c-acd3-88098334b484-ohh-qzB> Erişim Tarihi: 25.1.20223

[10] İBKB: 2018-32/48 sayılı Tebliğ'in ekinde yer alan İhracat Bedeli Kabul Belgesini ifade etmektedir.

[11] DAB: Döviz Alım Belgesi. Döviz Alım Belgesi matbu formatı için bkz. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası I-M Sayılı Genelgesi Ek. 1 (RG 3.7.1991/20918). I-M sayılı Genelge 3.7.1991 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlandıktan sonra bu Genelge'de çok sayıda değişiklik yapılmıştır.

*ödenir"*[12]. *TCMB İhracat Genelgesi*'nin ek 1. maddesi uyarınca ihracat bedellerinin %40'ının satılması zorunludur. Bu düzenleme eleştirilere sebep olmuş ve ihracatçıların gelir kaybına uğradıkları ifade edilmiştir[13]. Bunu telafi etmek amacıyla TCMB bir tebliğ yayınlamıştır[14].

## II. İhracat Bedellerinin Türkiye'ye Getirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar

### A. İhracat Bedellerinin Türk Lirası veya Döviz Olarak Getirilmesi

İhracat bedellerinin, beyan edilen Türk parası veya döviz üzerinden yurda getirilmesi esas olup, bedelin beyan edilenden farklı bir döviz üzerinden getirilmesi mümkündür. Türk parası üzerinden yapılan ihracat karşılığında yurda döviz getirilmesi mümkündür[15]. Ayrıca *TCMB İhracat Genelgesi*'nin geçici 1. maddesine göre *"Ukrayna ve Rusya'ya gerçekleştirilmiş veya gerçekleştirilecek ihracat işlemleriyle ilgili olarak ihracat bedellerinin döviz cinsinden beyan edilmiş olsa dahi Türk Lirası olarak da kabulü mümkündür"*[16].

### B. İhracat Bedellerinin İhracata Aracılık Yapan Banka Vasıtasıyla veya Yolcu Beraberinde Getirilmesi

İhracat bedelleri, dış ticarette kullanılan ödeme yöntemlerinden biriyle ihracata aracılık yapan banka aracılığıyla veya yolcu beraberinde getirilebilir. İhracat bedelinin yolcu beraberinde efektif olarak yurda getirilmesi halinde gümrük idarelerine beyan edilmesi zorunludur (md.

[12] Ek 1. madde, Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın 31.12.2021 tarihli talimatı (yürürlük tarihi 3.1.2022 ve 15.04.2022 tarihli talimatı (yürürlük tarihi 18.4.2022) uyarınca TCMB İhracat Genelgesi'ne eklenmiştir.

[13] Sistemin ihracat hesaplarının muhasebeleştirilmesinde yarattığı zorluklar açısından bkz. Sulhi Eski, 'İhracat İşlemlerinden Elde Edilen Döviz Gelirinin Zorunlu Satışı ve Reeskont Kredisi Kullanımının Muhasebeleştirilmesi' (2023) 24 (1) Doğuş Üniversitesi Dergisi 163-174

[14] Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasından: Firmaların Yurt Dışı Kaynaklı Dövizlerinin Türk Lirasına Dönüşümünün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Sayı: 2023/5) RG 26.1.2023/32085

[15] TCMB İhracat Genelgesi md. 5

[16] Geçici 1. madde, Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın 07.04.2022 tarihli talimatına istinaden TCMB İhracat Genelgesi'ne eklenmiştir.

3/4)[17]. Bu durumda Nakit Beyan Formu (NBF) düzenlenecektir. NBF'nin "Geliş Sebebi" bölümünde efektiflerin getirilme sebebinin ihracat ile ilgili olduğunu belirtir bir ifadenin yazılması gerekir[18].

Libya'ya ve Irak'a yapılan ihracat açısından NBF düzenlenmesine bir istisna getirilmiştir. *TCMB İhracat Genelgesi*'nin 8(4). maddesi uyarınca suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanına yönelik mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla ihracat bedellerinin bankacılık sistemiyle doğrudan ülkemize transferinin mümkün olmadığı Irak ve Libya'ya yapılan ihracat işlemlerinde ihracat bedelinin bankalarca kabulünün:

(1) İthalatçının Türkiye'deki bankalarda bulunan hesaplarından transferi yoluyla,

(2) İhracat bedelinin ihracat işlemiyle ilişkisi kurulmak şartıyla üçüncü bir ülkeden,

(3) Bankalar aracılığıyla transferi yoluyla,

(4) İhracatçının yazılı beyanının yanı sıra işlemin niteliğine göre satış sözleşmesi ya da kesin satış faturası (veya proforma fatura) ile Gümrük Beyannamesi'nin bir örneği/ Gümrük Beyannamesi bilgileri ibraz edilmek kaydıyla NBF aranmaksızın efektif olarak,

(5) Peşin döviz olarak getirilen bedellerde, ihracatçının yazılı beyanının yanı sıra işlemin niteliğine göre satış sözleşmesi ya da kesin satış faturası (veya proforma fatura) ibraz edilmek kaydıyla

NBF yani Nakit Beyan Formu aranmaksızın efektif olarak yapılması mümkündür. Söz konusu ülkelere yapılan ihracatta, ihracat bedellerinin üçüncü kişiler tarafından efektif olarak bankaya getirilmesi halinde söz konusu bedellerin bankalarca ihracat bedeli olarak kabulü için ihracatçı veya ithalatçı tarafından bedeli getiren üçüncü kişiye bedelin bankaya getirilmesinden önce vekâletname verilmiş olması gerekmektedir.

### C. İhracat Bedellerinin Dış Ticarette Kullanılan Ödeme Yöntemlerinden Biriyle Türkiye'ye Getirilmesi

2018-32/48 sayılı Tebliğin 3(2). maddesi uyarınca ihracat bedellerinin dış ticarette kullanılan ödeme yöntemlerinden biriyle Türkiye'ye

[17] TCMB İhracat Genelgesi md. 5

[18] TCMB İhracat Genelgesi md. 12(2)(b)

getirilmesi gerekir. Dış ticarette kullanılan ve söz konusu Tebliğ'in 3(2). maddesinde sayılan ödeme yöntemleri şunlardır[19]:

(1) Akreditifli Ödeme,
(2) Vesaik Mukabili Ödeme,
(3) Mal Mukabili Ödeme,
(4) Kabul Kredili Akreditifli Ödeme,
(5) Kabul Kredili Vesaik Mukabili Ödeme,
(6) Kabul Kredili Mal Mukabili Ödeme,
(7) Peşin Ödeme.
(8) Banka Ödeme Yükümlülüğü (BPO)[20].

### D. İhracat Bedellerinin Türkiye'ye Getirilme Süresi

#### 1. Ana Kural: İhracat Bedellerinin 180 Gün İçinde Türkiye'ye Getirilmesi

İhracat bedellerinin yurda getirilme süresi, fiili ihraç tarihinden itibaren 180 günü geçemez (2018-32/48 sayılı Tebliğ md. 3)[21]. Fiili ihracat tarihi, eşyaya ilişkin ihracat beyannamesinin kapanma tarihini ifade etmektedir.

#### 2. 180 Günlük Ana Kuralın İstisnaları

İhracat bedellerinin fiili ihracat tarihinden itibaren 180 gün içinde Türkiye'ye getirilmesinin bazı istisnaları vardır. Bu istisnalar şöyledir:

(1) İhracat bedeli peşin ödenmiş ise yani henüz Türkiye'den mallar ihraç edilmeden önce bedeli gelmiş ise, o zaman ihraç konusu malların

[19] Dış ticarette kullanılan ödeme yöntemleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Nuray Ekşi, Dış Ticaret Hukuku El Kitabı (1st edn, Beta 2020) 117-132; Ekşi, Milletlerarası Ticaret Hukuku (n 5) 275-328

[20] Banka Ödeme Yükümlülüğü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Nuray Ekşi, 'Banka Ödeme Yükümlülüğüne İlişkin ICC URBPO 750E Kurallarının Hukuki Niteliği ve Bağlayıcılığı'(2014) 2 (8) Banka ve Finans Hukuku Dergisi 3-18; Nuray EKŞİ, 'Banka Ödeme Yükümlülüğüne İlişkin ICC URBPO 750E Kurallarının Hukuki Niteliği ve Bağlayıcılığı' in Abdurrahman Özalp (author), Dış Ticarette Yeni Ödeme Yöntemi BPO'nun Kullanılması (1st edn, Türkmen 2014) 27-37

[21] TCMB İhracat Genelgesi md. 4(1)

ihracatının 24 ay içinde gerçekleştirilmesi zorunludur (2018-32/48 sayılı Tebliğ md. 4).

(2) Yurt dışına müteahhit firmalarca yapılacak ihracat bedelinin 365 gün içinde getirilmesi zorunludur. Örneğin, Romanya'da rezidans yapan Türk şirketinin inşaatta kullanmak üzere Türkiye'den ihraç ettiği seramikler ve tesisat bedelini 365 gün içinde Türkiye'ye getirmesi gerekir (2018-32/48 sayılı Tebliğ md. 5/1).

(3) Konsinye ihracat bedelleri, kesin satışı müteakip 180 gün içinde Türkiye'ye getirilmelidir (2018-32/48 sayılı Tebliğ md. 5/2). İhracat Yönetmeliği'nin[22] 4(7)(h) maddesine göre, konsinye ihracat, kesin satışı daha sonra yapılmak üzere yurt dışındaki alıcılara, komisyonculara, ihracatçının yurt dışındaki şube veya temsilciliklerine mal gönderilmesini ifade eder. Konsinye ihracatta, yurt dışında malları teslim alan alıcılar, komisyoncular veya ihracatçının şube veya temsilciliklerine "konsinyatör" adı verilir. Konsinyatörler, piyasa araştırması yapıp gerek alıcıları gerekse malın bedelini belirlerler. Konsinyatörler, malları sattıktan sonra kendi komisyon ve masraflarını düşerler ve kalan miktarı ihracatçıya gönderiler[23]. Örneğin, yurt dışındaki bir mağaza zincirine beyaz eşya konsinye ihracat yoluyla gönderilmiştir. Mağaza, beyaz eşyaları sattıktan, kendi komisyonunu ve diğer masrafları indirdikten sonra kalan tutar, Türkiye'deki ihracatçıya gönderilecektir. Konsinye ihracat talepleri, ilgili ihracatçı birliğine yapılır. İhracat Yönetmeliği'nin 9(5)(6). maddesi uyarınca konsinye olarak gönderilen malın ihraç tarihinden itibaren 1 yıl içinde kesin satışının yapılması gerekir. Bu süre, haklı ve zorunlu nedenlere istinaden müracaat edilmesi halinde, konsinye ihracat iznini veren ihracatçı birlikleri genel sekreterliğince 2 yıl daha uzatılabilir. Konsinye ihracat bedelinin, *kesin satış* tarihinden itibaren 180 gün içinde Türkiye'ye getirilmesi gerekir. Konsinye olarak gönderilen malın, konsinye ihraç izin süresi içinde satılamaması halinde, malın gümrük mevzuatı çerçevesinde yurda getirilmesi gerekir.

(4) Uluslararası fuar, sergi ve haftalara bedelli olarak satılmak üzere gönderilen malların bedellerinin ise gönderildikleri fuar, sergi veya haftanın bitimini müteakip 180 gün içinde Türkiye'ye getirilmesi zorunludur (2018-32/48 sayılı Tebliğ md. 5/2).

[22] RG 6.6.2006/26190

[23] Ekşi, Milletlerarası Ticaret Hukuku (n 5) 479

(5) Bazı mallar yurt dışında kullanılmak üzere ihraç edilebilir. Örneğin, yurt dışındaki inşaat şantiyesinde kullanılacak olan kamyon, kürek, çekiç Türkiye'den geçici olarak ihraç edilebilir. Geçici olarak ihraç edilen malların Türkiye'ye getirilmesi gerekir. Ancak bazen bu malların getirilmesinin maliyeti veya kullanımları sebebiyle aşınma ve amortismanları dikkate alınarak bunları Türkiye'ye getirmek yerine o ülkede satmak daha makul olabilir. Böyle bir durumda yurt dışına geçici ihracı yapılan malların yurt dışında kesin satışının yapılması halinde satış bedelinin süre bitiminden veya kesin satış tarihinden itibaren 90 gün içinde Türkiye'ye getirilmesi gerekir (2018-32/48 sayılı Tebliğ md. 5/3).

(6) Kredili ihracatta, ihracat bedelinin, kredili satış sözleşmesinde belirlenen vade tarihini izleyen 90 gün içinde yurda getirilmesi zorunludur. Kredili ihracat, iki veya çok taraflı anlaşmalar saklı kalmak kaydıyla, ihracat bedelinin kambiyo mevzuatında öngörülen süreleri aşacak şekilde yurda getirilmesine imkân tanıyan ihracat şeklidir. Kredili ihracat süresi tüketim mallarında 2 yıl, yatırım mallarında 5 yıldır[24].

(7) Finansal kiralama (leasing) mevzuatı çerçevesinde finansal kiralama yoluyla yapılan ihracatta, ihracat bedelinin, kiralama sözleşmesinde belirlenen vade tarihlerini izleyen 90 gün içinde yurda getirilmesi zorunludur.

(8) İhracat işlemlerine ait sözleşmelerde bedellerin tahsili için fiili ihraç tarihinden itibaren 180 günden fazla vade öngörülmesi durumunda, bedellerin, vade bitiminden itibaren 90 gün içinde Türkiye'ye getirilmesi gerekir[25].

(9) *TCMB İhracat Genelgesi*'nin 4(6). maddesi uyarınca[26] bazı ülkeler açısından ihracat bedellerinin Türkiye'ye getirilmesine istisna tanınmıştır. İhracat bedellerinin yurda getirilmesinde istisna tanınan ülkeler şunlardır: Afganistan, Angola, Belarus, Benin, Cibuti, Etiyopya, Fildişi Sahili, Filistin, Gabon, Gana, Gine, İran, Kamerun, Kenya, Kırgızistan, Kuzey Kore, Küba, Liberya, Lübnan, Moldova, Nijerya, Senegal, Somali, Sudan, Suriye, Suudi Arabistan, Tacikistan, Tanzanya ve Venezuela.

[24] ibid 479

[25] TCMB İhracat Genelgesi md. 4(4)

[26] Hazine ve Maliye Bakanlığının 21.10.2021 tarih ve 650957 sayılı yazısı ile TCMB İhracat Genelgesi'nin 4(6). Maddesine eklenmiştir.

(10) TCMB İhracat Genelgesi'nin 4(8). maddesine göre[27], Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı şirketleri tarafından yapılan ihracat işlemlerinde ihracat bedelinin 180 gün içinde getirilme zorunluluğu yoktur.

### E. İhracat Hesaplarının Kapatılmasında Sorumluluk

2018-32/48 sayılı Tebliğ'in 6. maddesine göre, ihraç edilen malların bedelinin süresinde yurda getirilmesinden ve ihracat hesabının süresinde kapatılmasından *ihracatçılar* sorumludur. Alacak hakkının satın alınması suretiyle ticari riskin bankalar veya faktoring şirketlerince üstlenilmesi durumunda, ihracat bedelinin yurda getirilmesi ile ilgili sorumluları belirlemeye Hazine ve Maliye Bakanlığı yetkilidir. İhracata aracılık eden bankalar ihracat bedellerinin yurda getirilmesini izlemekle yükümlüdür.

### F. İhracat Bedelinden İndirimler

Yurt dışında bulunan ithalatçı ile Türkiye'deki ihracatçı arasında yapılan satım sözleşmesinde satım bedeli kararlaştırılmaktadır. Yurt dışından getirilecek ihracat bedeli, her zaman satım sözleşmesinde belirtilen tutarla aynı tutar olmayabilir. Zira yurt dışından getirilmesi gereken ihracat bedelinden bazı kalemlerin mahsubu gerekebilir. 2018-32/48 sayılı Tebliğ'in 7. maddesinde, satım sözleşmesinde kararlaştırılan mal bedelinden mahsup edilecek kalemler tek tek sayılmıştır. Dolayısıyla bu tutarlar çıkarıldıktan sonra kalan meblağın Türkiye'ye getirilmesi gerekmektedir. Satın sözleşmesinde kararlaştırılan bedelden mahsup edilebilecek tutarlar şunlardır:

(1) İhracatla ilgili navlun, sigorta primi, komisyon, ardiye, depolama, antrepo, gümrük resmi, harç ve faktoring masrafları ile uluslararası para piyasalarında geçerli faiz oranlarını geçmemek üzere iskonto giderleri gibi masraflar için yapılacak indirimler ile konsinyasyon yoluyla ihraç edilen mallarla ilgili nakil, muhafaza, bakım ve fümügasyon, rafa (maniplasyon), satış ve benzeri masrafların ihracat bedelinden mahsubu yapılabilir.

[27] Hazine ve Maliye Bakanlığının 25.08.2021 tarih ve 519861 sayılı yazısı ile TCMB İhracat Genelgesi'nin 4(8). maddesine eklenmiştir.

(2) Ticari teamüllerin gereği olarak satış akdinde veya akreditiflerde ayrıca varış yerinde tartı ve analiz yapılması şartı bulunuyorsa, tartı ve analiz sonucunda tespit edilen vezin noksanlığı veya kalite farkı ile ekspertiz ve tahkim ücretleri ve rafa (maniplasyon) masraflarının (hariçteki gözetme şirketleri ücretleri dahil) mal bedelinden mahsubu mümkündür.

Her iki durumda da mahsup, bankalarca incelenerek sonuçlandırılacaktır.

Ancak bu iki hususun dışında kalan ve mahsup yapılmasını gerektiren haller de olabilir. 2018-32/48 sayılı Tebliğ'in 7(3). maddesi uyarınca dış ticaret mevzuatı hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilen mal ihraç ve ithalinde, tarafların aynı kişiler olması ve ihraç bedellerinin yurda getirilme süresi içinde kalınması kaydıyla, mal ihraç ve ithal bedellerinin bankalarca mahsubuna ilişkin esaslar Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenir. Yurt dışındaki ithalatçı ile Türkiye'deki ihracatçının aynı kişiler olmasının dışında diğer sebeplere ilişkin mahsup talepleri de Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından incelenip sonuçlandırılır. İhracat bedellerinden mahsuba izin verilen hallerde, ihracat bedelleri süresi içinde yurda getirilmiş sayılır.

## III. Türkiye'ye Getirilmesi Zorunlu Olmayan İhracat Bedelleri

2018-32/48 sayılı Tebliğ'in 10. maddesinde "terkin" başlığı altında belirtilen tutarlardaki ihracat bedellerinin Türkiye getirilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Söz konusu ihracat bedelleri şöyledir:

(1) Her bir gümrük beyannamesi itibarıyla 30.000 ABD dolarına kadar noksanlığı olan ihracat hesapları doğrudan bankalarca ödeme şekline ve toplam beyanname tutarına olan oranına bakılmaksızın kapatılır. İhracatçının, 30.000 ABD dolarına kadar ihracat bedelini Türkiye'ye niçin getirmediği araştırılmaz. İhracatçının, bu tutardaki ihracat bedelini Türkiye'ye getirmemesine neden olan mücbir veya haklı bir sebebinin bulunup bulunmadığına bakılmaz. İhracata aracılık yapan banka, 30.000 ABD dolarına kadar ihracat ihracat hesap açığını resen kapatır. İhracatçı hakkında Vergi Dairesi Başkanlığına veya Vergi Dairesi Müdürlüğüne herhangi bir ihbarda bulunmaz.

(2) 30.000 ABD dolarından yüksek olmakla birlikte 100.000 ABD doları veya eşitini aşmayan, beyanname veya formda yer alan bedelin %10'una kadar noksanlığı olan (sigorta bedellerinden kaynaklanan nok-

sanlıklar dahil) ihracat hesapları doğrudan bankalarca ödeme şekline bakılmaksızın kapatılır.

(3) 200.000 ABD doları veya eşitini aşmamak üzere, mücbir sebep ve haklı durum halleri göz önünde bulundurulmak suretiyle beyanname veya formda yer alan bedelin % 10'una kadar açık hesaplar ilgili Vergi Dairesi Başkanlığınca veya Vergi Dairesi Müdürlüğünce terkin edilmek suretiyle kapatılır.

(4) Her bir gümrük beyannamesi itibarıyla, 200.000 ABD doları veya eşitini aşan noksanlığı olan açık hesaplara ilişkin terkin talepleri, mücbir sebepler ile haklı durumlar göz önünde bulundurulmak suretiyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından incelenip sonuçlandırılır.

## IV. İhracat Bedellerinin Türkiye'ye Getirilmesini Engelleyen Mücbir ve Haklı Sebepler

2018-32/48 sayılı Tebliğ'in "mücbir sebep ve haklı durum halleri" başlıklı 9. maddesinde mücbir sebep teşkil eden haller ve bunların nasıl ispatlanacağı belirtilmiştir. 2018-32/48 sayılı Tebliğ'in söz konusu maddesinde belirtilen mücbir sebep halleri şunlardır:

(1) İthalatçı veya ihracatçı firmanın infisahı, iflası, konkordato ilan etmesi veya faaliyetlerini daimî olarak tatil etmesi, firma hakkında iflasın ertelenmesi kararı verilmesi, şahıs firmalarında firma sahibinin ölümü;

(2) Grev, lokavt ve avarya hali;

(3) İhracatçı veya ithalatçı memleket resmi makamlarının karar ve işlemleri ya da muhabir bankaların muameleleri dolayısıyla hesapların kapatılmasının imkânsız hale gelmesi;

(4) Tabii afet, harp ve abluka hali;

(5) Malların kaybı, hasara uğraması veya imha edilmesi;

(6) İhtilaf nedeniyle dava açılması veya tahkime başvurulması.

Mücbir sebep hallerinin tevsiki; (1) ve (6) halinin yetkili mercilerden, (2) ve (4) halinin, ithalatçının bulunduğu memleketin resmi makamlarından veya mahalli odaca tasdik edilmiş olmak kaydıyla alıcı veya ithalatçı firmadan (harp ve abluka hali hariç), (3) halinin resmi makamlarımızdan, ithalatçının bulunduğu memleketin resmi makamlarından veya muhabir bankalardan, (5) halinin ise sigorta şirketlerinden, uluslararası gözetim şirketlerinden veya ilgili ülke resmi makamlarından alınmış belgelerle tevsik edilmesi şarttır.

Mücbir sebep halleri ile ilgili olarak yurtdışından temin edilecek belgelerin HMK'nın 294. maddesinde belirtilen şekilde dış temsilciliklerimizce veya bu belgeler eğer *Yabancı Resmî Belgelerin Tasdik Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesi*'ne[28] taraf devletlerden birinde düzenlenmişse apostil onaylı olması gerekir.

Yukarıda belirlenen mücbir sebep halleri tahdidi değildir. Bunların dışında kalan, ancak süresi içerisinde ihracat bedelinin yurda getirilmesine engel olan ve resmi kayıtlarla tevsik edilebilen durumlar Vergi Dairesi Başkanlıkları veya Vergi Dairesi Müdürlüklerince *haklı durum* olarak değerlendirilebilir.

## V. İhracat Bedellerinin Süresi İçinde Türkiye'ye Getirilmemesi Halinde İzlenecek Usul

2018-32/48 sayılı Tebliğ'in 8(2). maddesi uyarınca bankalarca söz konusu bedellerin yurda getirildiğine dair İhracat Bedeli Kabul Belgesi (İBKB) düzenlenir. İhracat Bedeli Kabul Belgesi'nin matbu formu, 2018-32/48 sayılı Tebliğ'in ekinde yer almaktadır. İhracat bedelleri, İhracat Bedeli Kabul Belgesi uyarınca bu belgeyi düzenleyen bankalarca kapatılır.

İhracat bedellerinin süresi içinde Türkiye'ye getirilmemesi halinde izlenecek usul 2018-32/48 sayılı Tebliğ'in 8. maddesinde düzenlenmiştir. Süresi içinde kapatılmayan ihracat hesapları aracı bankalarca 5 iş günü içinde muamelenin safhalarını belirtecek şekilde yazılı olarak ilgili Vergi Dairesi Başkanlığına veya Vergi Dairesi Müdürlüğüne ihbar edilir.

İlgili Vergi Dairesi Başkanlığınca veya Vergi Dairesi Müdürlüğünce, ihbarı müteakip 10 iş günü içinde ilgililere hesapların kapatılmasını teminen 90 gün süreli ihtarname gönderilir. Bu süre içinde hesapların kapatılması veya mücbir sebep hallerinin ya da haklı durumun belgelenmesi gereklidir. Mücbir sebeplerin varlığı halinde, mücbir sebebin devamı müddetince altışar aylık dönemler itibarıyla ilgili Vergi Dairesi Başkanlığınca veya Vergi Dairesi Müdürlüğünce ek süre verilir. Mücbir sebep halleri dışında kalan haklı durumların varlığı halinde, hesapların kapatılmasına ilişkin 6 aya kadar olan ek süre talepleri, ihracatçıların

[28] RG 16.9.1984/18517. Yabancı Resmî Belgelerin Tasdik Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesi'ne taraf devletlerin listesi için bkz. Nuray Ekşi, Milletlerarası Özel Hukuka İlişkin Temel Mevzuat (14th edn, Beta 2020) 231.235

haklı durumu belirten yazılı beyanına istinaden 3'er aylık devreler halinde ilgili Vergi Dairesi Başkanlığınca veya Vergi Dairesi Müdürlüğünce, 6 aylık süreden sonraki ek süre talepleri Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından incelenip sonuçlandırılır. Mücbir sebeplerin varlığı nedeniyle Vergi Dairesi Başkanlığınca veya Vergi Dairesi Müdürlüğünce verilen 24 aylık ek sürenin sonunda mücbir sebebin devamının belgelenmesi halinde açık ihracat hesabının kapatılmasına ilişkin talepler Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından incelenip sonuçlandırılır.

## VI. İhracat Bedellerini Türkiye'ye Getirmeyenlere Uygulanacak Yaptırımlar

1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinin üçüncü fıkrasına göre her türlü mal, kıymet, hizmet ve sermaye ithal ve ihraç edenler veya bu işlere aracılık edenlerden bu işlemlerinden doğan alacaklarını 32 sayılı Karar ve bu karara ilişkin tebliğ hükümlerine göre, bu kararlarda tayin edilen süreler içinde Türkiye'ye getirmeyenler, Türkiye'ye getirmekle yükümlü oldukları kıymetlerin rayiç bedelinin %5'i kadar idarî para cezasıyla cezalandırılırlar. İdarî para cezasına ilişkin karar kesinleşinceye kadar alacaklarını Türkiye'ye getirenlere, 3.000 Türk Lirasından 25.000 Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir. Ancak, verilecek idarî para cezası Türkiye'ye getirilmesi gereken paranın %2.5'inden fazla olamaz. 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinin son fıkrası uyarınca idari para cezası, Cumhuriyet savcısı tarafından verilecektir.

## KAYNAKÇA

Doğan M, 'İhracat Yönünden Kambiyo Mevzuatı' (1982) 2 (2) Erciyes Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 103-112

Ekşi N, Milletlerarası Ticaret Hukuku (4th edn, Beta 2020)

Ekşi N, Dış Ticaret Hukuku El Kitabı (1st edn, Beta 2020)

Ekşi N, Milletlerarası Özel Hukuka İlişkin Temel Mevzuat (14th edn, Beta 2020)

Ekşi N, Kambiyo Mevzuatında İthalat/İhracat Hesapları ve Bu Hesapların Kapatılmamasına İlişkin Suçlar (3rd edn, Beta 2005)

Ekşi N, 'State's Intervention in Bringing the Export Value into the Country and Criminal Consequences of This Intervention for the Exporters' (2007) 6 (1) İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 17-23

Ekşi N, 'Devletin İhracat Bedellerinin Yurda Getirilmesine Müdahalesi ve Bu Müdahalenin İhracatçı Açısından Doğurduğu Cezai Sonuçlar' in İlhan Ulusan and Bahri Öztürk (eds), İstanbul Kültür Üniversitesi'nin Kuruluşunun 10. Yılı Münasebetiyle İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve İstanbul Barosu İşbirliğiyle Düzenlenen Kamu Hukuku Özel Hukuk ve Ceza Hukuku Alanlarında Kamunun Önderliği ve Bireysel Özerklik Sempozyumumu (1st edn, Seçkin 2009) 223-236

Ekşi N, 'İhracat Bedellerinin Türkiye'ye Getirilmesi ve Getirilmemesi Hainde Uygulanacak Yaptırımlar' (2019) 17 (193) Legal Hukuk Dergisi 33-52

Ekşi N, 'Banka Ödeme Yükümlülüğüne İlişkin ICC URBPO 750E Kurallarının Hukuki Niteliği ve Bağlayıcılığı' (2014) 2 (8) Banka ve Finans Hukuku Dergisi 3-18

Ekşi N, 'Banka Ödeme Yükümlülüğüne İlişkin ICC URBPO 750E Kurallarının Hukuki Niteliği ve Bağlayıcılığı' in Abdurrahman Özalp (author), Dış Ticarette Yeni Ödeme Yöntemi BPO'nun Kullanılması (1st edn, Türkmen 2014) 27-37

Eski S, 'İhracat İşlemlerinden Elde Edilen Döviz Gelirinin Zorunlu Satışı ve Reeskont Kredisi Kullanımının Muhasebeleştirilmesi' (2023) 24 (1) Doğuş Üniversitesi Dergisi 163-174

Samur M, 'İhracat Bedelinin Yurda Getirilmesinde Türk Kambiyo Mevzuatındaki Değişikliklerin Dış Ticaret İşletmelerine Etkileri' (2022) 2 (2) İstanbul Esenyurt Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi 117-128